

jerejo zaslužnih mož, katere iz tega ozira moremo imenovati dobrotnike svoje.

Ozrmo se tedaj na preteklost in stavimo si pred oči sadjerejce, katere je naša družba kmetijska odlikovala od leta 1841. počenši.

Na prvem mestu stoji „oče umne sadjereje kranjske“, prečastiti starček gosp. Franc Pirc, bivši misionar v Ameriki, zdaj v pokoji živeč v Ljubljani, katerega je leta 1841. poslavlila družba kmetijska s sreberno svetinjo.

Leta 1842. so prejeli od družbe kmetijske sreberne svetinje sledeči: Hafner Simon iz Formaha pri Škofji Loki, Jenčič Martin iz moravske fare, Janežič France iz fare sv. Gore, Dekleva Jurij iz Male Pristave, Sedušak Gregor iz Tujnic, Pengal Janez iz Našce, Dolenec Janez iz Vipave, Gostiša Gregor iz Črnega vrha pri Idriji, Hadnik Gregor iz Lom.

Leta 1843. so prejeli svetinje: Jeraj Jakob iz Smlednika, Sušnik Anton iz Škofje Loke, Eržen Primož od sv. Duha, Habjan Jakob iz Trzina, Tomšič Neža iz Planine.

Leta 1844: Zupan Anton iz Kovorja, Zalokar Gregor iz Zgornjih Jarš, Šarc Matevž iz Preserjev, Pokušan Matija iz Rudnika.

Leta 1845: Ferlan Luka iz Godešič, Tavčar Tomaž od Št. Jerneja, Cotel Janez iz Leš, Dermelj Jožef iz Boštanja.

Leta 1846: Dular Jožef iz Velikih Škrjanc, Vernik Tomaž od Št. Andreja pri Loki, Jarc Tomaž iz Stranskevasi, Sedušak Mihael iz Tujnic.

Leta 1847: Pretner France iz Begunj, Kos Luka iz Zaloga, Florijan Karol iz Kranja, častno diplomiran.

Leta 1849: Dekleva Jožef iz Male Pristave, Stare Jurij iz Podjele v Bohinji.

Leta 1850 je dobil: Kozler Andrej iz Kočevske Reke cekin za 20 lir, Rozman Matija mladi cekin za 6 skudi, katera je daroval g. Janez Primic, c. k. dvorni kaplan na Dunaji.

Sreberne svetinje pa so dobili: Kočar Valentin iz Tujnic, Pernač Jožef v Spodnjih Gorjah, Bizjak France iz Dobrove.

Častno diplomu so dobili: Brence Janez, kaplan, in učitelj Mencinger Jakob v bohinjski Bistrici, Halek France iz Dolenje vasi, grajščina v Mirni, Mokronogu in Rakovniku, Gulič Anton, okrajni zdravnik v Zatičini, Grosnik Tomaž, duhovnik v Št. Vidu pri Zatičini, Hribar France, posestnik iz Podgabra, Benjamin vitez Föderansperg, c. k. poštar na Hudem, Kopecki Janez, župnik zatičinski.

Leta 1851: Orežnik France iz Volčjega Potoka, Mencinger Jakob iz bohinjske Bistrice, Ogorevec Jožef iz Bokalc, Stare Mihael iz Mengša, častno diplomiran.

Leta 1853. dobili so svetinje: Resman Anton iz Begunj na Gorenjskem, Kleindienst Lovrenc iz Gorice v Mošnjah, Aleš France iz Vrašice pri Mengšu, Samsa Jakob iz Bistrice pri Trnovem, — častno diplomu pa so prejeli: baron Leopold Lichtenberg, grajščak v Jablah, baron Alojzij Apfaltrern, grajščak Št. Križki pri Kamniku, marquis Ferd. Gozzani, grajščak na Volčjem potoku, Starč Janez, grajščak v Mengšu, Derbič Jožef, c. kr. okrajni glavar v Črnomlju.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Špitalič, Tabor, Kozjak in Kozji hrbet.

Razprava „Špitališki tabor“ v 40. listu lanskim „Novic“ mi daje povod, da o tej stvari spregovorim besedo, čeravno nisem starinoslovec. To pa zato, ker č. gosp. pisatelju onega članka, kakor se vidi, niso topografske razmere tega kraja natanko znane, in zato se tudi posledice njegovega mnenja ne vjemajo s krajevnimi razmerami.

Prvo je treba pomniti, da Špitalič in Tabor sta dva različna kraja. K temu pride v starih listinah še „Gassruck“ in „Bocksruck“, in tukaj je vprašanje, kaj znamenujeta ti dve besedi: Kozjak ali Kozji hrbet, ki sta tudi dva različna kraja v tej okolici? To pa je ravno pri starinskih razpravah najvažnejše, da se kraji ne zamenjujejo drug z drugim. — Idimo sedaj k poznamenovanju vsakega teh krajev posebej.

Špitalič, kakor znano, je sedaj farna cerkev sv. Antona, zraven je grajščina, sedaj last barona O. Apfaltrerna. Podoba Valvazorjeva v XI. knjigi, str. 407 še precej dobro predočuje ta kraj, kar se slavnemu možu ni povsod posrečilo.

Na južni strani cerkve, kakih 400 korakov preko ravnice oddaljen je hribec Tabor, skor posamno stoječ, z gozdom obraščen in na južni in vzhodni strani precej strm. Na vrhu njegovem se vidijo ostanki starega zidu, in kakor uže ime kaže, je moral nekdanj tukaj tabor ali kaj podobnega biti.

Kake pol ure od Špitaliča dalje proti zapadu se stisne sicer ozka dolina in začne se vzdigovati gora Kozjak s sedlom, čez katero gre cesta iz Kamnika na Štajarsko, kjer se pri Ločici združi z državno cesto, koja pride čez Trojane na Štajarsko. Kozjak dela razvodje med Gorenjsko in savinjsko dolino. Špitalič leži toraj koj pod Kozjakom še v savinjskem porečju.

Na severo-zapadni strani grajščine in cerkve se vzdiguje hrib in na tem hribu je vasica s tremi hišami z imenom Kozji hrbet.

Taka je topografska lega teh krajev. Naj prijavim sedaj svoje mnenje o tej stvari in omenim še nekaj posameznosti.

Da je sedanji Špitalič nedvomno sv. Antona špital ali ustav, sozidan v 13. stoletju po mejnem grofu isterskem Henriku, uže kaže slovensko ime „Špitalič“, v primeri k temu, da vasica Kozji hrbet nima nikakega pomena za ta ustav. „Stift und Hospital S. Antonii am Bocksruck“ je bilo toraj oficijalno poznamenovanje, ker, kakor se vidi, kraj takrat v oficijalni nemščini še ni imel lastnega imena. „Am Bocksruck“ v nemščini ne pomenjuje ravno, da bi ustav moral stati na Kozjaku, marveč pomeni tudi pri ali blizu Kozjaka. Sedanje nemško ime „Neuthal“ je ta kraj gotovo dobil še le potem, ko je omenjeni ustav kupil leta 1608. od viktrinskega samostana Hanns Thaller, kateri ga je gotovo popravil, ali morebiti prezidal in po sebi imenoval Neuthall, kakor je stara pisava.

Kdor bi hotel to zadevo dalje slediti, bi še gotovo našel vire in pomočke v dotičnih arhivih.

Kar se tiče poti in nje oskrbovanja, ki je vodila tu memo, v kateri namen bi bil imenovani ustav ustanovljen, bi bila ta pot po mojem mnenju ona, vodeča iz Kamnika skoz tuhinjsko dolino čez hrib Kozjak memo Špitaliča na Štajarsko v savinjsko dolino. Da je ta pot bila res le tovarna pot, nam kaže to, ker stari možje pripovedujejo, da je bilo prej, preden je sedanjo okrajno cesto napravili, na poti od Kamnika do Motnika 72 prelazov. (Prelaz se imenuje tukaj prehod čez plot). Ta pot

je, po sedanjih razmerah soditi, gotovo šla iz Špitaliča po dolini memo Motnika na Ločico, kakor sedanja cesta. Da bi bila kaka druga tovarna pot „iz Špitaliča čez hrib v savinjsko dolino vodila“, kakor gosp. Šumi meni, ni lahko misliti, ker „čez hrib“ se mora najbrže misliti „čez Kozjak“. V Gornjigrad na pr. je iz Kamnika za polovico krajša ona pot, koja drži iz Tesnic nad Kamnikom čez hribe memo Nove štifte proti Gorenjemu gradu, in ki je morala uže tudi ta čas biti, ker je znano, da so ljubljanski škofje memo Nove štifte jezdarili. Ako bi pa bili tehtni dokazi, da je res vodila kaka važnejša pot iz Špitaliča čez hrib v savinjsko dolino, potem bi bila pa tudi cela stvar drugačna in nazadnje bi bila ta pot znala celó čez Kozji hrbet voditi.

Da so Rimci še gotovo imeli pot iz Šutne, sedanjega Kamnika, skoz tubinjsko dolino na Štajarsko, si moramo misliti uže iz strategičnih ozirov, in oni, ki so bili v tej zadevi mojstri, se gotovo niso zadovoljili z edino potjo po radomeljski dolini med tako važnimi mesti Emono, Celejo in Petovium-om, seosebno ker je bil tu skozi glavni prehod iz Italije v Norik in Pannonijo. Tako je jako verjetno, da je na hribu Taboru blizu Špitaliča, kjer so še sedaj ostanki starega zidanja, moral nekda res tabor in vtrjen kraj biti. To pa gotovo še za rimskih časov, kajti, ako bi bil tabor iz časov turških bojev, bi bilo o njem gotovo več sporočil, še posebno zato, ker je bil ustav Špitalič postavljen davno pred turškimi boji. Za tega del bi bilo natančneje raziskovanje teh krajev za starinoslovca jako hvaležna naloga.

V dopisu „iz Motnika“ v 49. listu „Novic“ omenja g. Križnik nekega kamna pri Kropivšku. To mi daje povod, da omenim tukaj, da narod pripoveduje, da je na vrhu Kropivškovega hriba nekda stala cerkev, posvečena sv. trem kraljem, od katere pa sedaj ni nobenega znamenja več. Mogoče res, da bi bila utegnila kdaj tam cerkev stati, a meni ni znano, da bi bilo o tem kje kaj zapisanega, kar bi bilo pričakovati, ako cerkev ni stala celó v prvi krščanski dobi. Kaj pa, ko bi bil utegnil kdaj tam stati pagansk tempelj, znabiti posvečen slovanskemu „Triglavu“, kar je nekoliko identično s „tremi kralji“? Da so v teh krajih bila slovanska, paganska svetišča, zato imamo tehtne dokaze. Morebiti bo omenjeni kamen v kaki zvezi z onim svetiščem, in morebiti se g. Križniku posreči, kaj več o tej stvari pozvedeti.

A. Piskar.

Književstvo slovansko.

* *Teoretično-praktično pevška šola* se zove ravnokar v 2. pomnoženem natisu na svetlo prišla lična knjižica, katero je zložil in založil g. Anton Foerster, učitelj petja na c. kr. srednjih šolah in vodja godbe v stolni cerkvi. Na 88 straneh razločno in jako lepo tiskane „Pevske šole“ nam gosp. pisatelj, kateri tudi kot skladatelj slovenskih napevov sluje na daleč okrog, podaje vseh za petje potrebnih naukov, pojasnjujoč jih s primernimi pevskimi znamenji. „Pevska šola“ se dobiva pri g. A. Foersterji v Ljubljani po 75 krajc. Kdor je želi po pošti pod križnim zavitkom dobiti, naj priloži 5 krajc. več. Toplo jo priporočamo vsacemu, ki se uči peti.

* *Poziv na subskripcijo.* L. W. Berezina knjiga: „Hrvatska, Slavonija, Dalmacija i vojvaška Krajina“ v ruskem jeziku je tako izvrstno delo, da po zagotovitvi „Obzora“ (glej 132. list lanskega leta) ga mu ne v hrvatskem, pa tudi v nobenem drugem jeziku ni para. Delo res zasluži ime „slave na-

roda hrvatskega“, kakor knjiga našega Valvazorja o Kranjski „Ehre des Herzogthums Krain“. Jako obširno delo, za katero je slavnj Berezina, več časa v trojedni kraljevini bivajoč, s čuda neumornim trudom nabiral gradivo, popisuje navedene jugoslovanske dežele v zemljepisnem, zgodovinskem, statističnem, političnem, literarnem, gospodarskem in trgovskem, v obče kulturnem oziru tako temeljito, da se z enacim delom menda ne Nemci, ne Francozi in drugi narodi ponasati ne morejo. — Delo tolike vrednosti je napotilo našega za slovanstvo neutrudljivo delavnega gosp. dr. Jordana, zdaj vrednika „Reforme“, da je, podpiran od preblagega jugoslovanskega rodoljuba, sklenil, iz rusčine v nemški jezik predstaviti to velikansko delo, ako vsaj 300 subskribentov na-nj dobí. Nam so došle 3 v pokušnjo izdane pôle, ki nam kažejo, da bi res obžalovati bilo, ako ne bi krasno delo prišlo na svetlo. Zato toplo priporočamo rodoljubom posamesnim in znanstvenim zavodom, naj žrtvujejo 5 gold., ki jih bo stala ta knjiga. Gospod dr. Jordan ne zahteva prenumeracije (predplače), ampak le to, da, kdor želi knjigo, mu po poštni listnici (Correspondenz-Karte) naznani subskripcijo na Dunaj (Wien VI. Kaunitzgasse 2). Podpirajmo tudi mi Slovenci prevodnika, da pride velike hvale vredna knjiga na svetlo; vsaj smo v najbližji dotiki z našimi brati jugoslovanskimi.

Politične stvari.

Ustavoverci se čedalje bolj odkrivajo za nasprotnike ustave.

Čehoslovani vstopivši v državni zbor so izročili, kakor naši bralci vedó, Njeg. veličanstvu cesarju in ministerstvu spomenico, ki zahteva za slovanski narod ravnopravnost prav po besedah avstrijske ustave, ki jih §. 19. osnovnih drž. postav odločuje.

Misliti mora vsak pošten človek, da tisti ljudje, ki so si prideli ime „ustavovercev“, bodo po vse pritrtili omenjeni česki spomenici. Al kaj vidimo zdaj? Ona klika, ki 18 let slepari s svojim „ustavoverstvom“, se na vse kriplje upira ustavi! Spomenica česka je ogenj v streho tej koteriji. In zdaj nepoboljšljiva svojat celó Poljake hujska in kliče sebi na pomoč. Kjer tudi „Sl. Gosp.“ v svojem prvem letošnjem listu odkriva svetu lažljivo ustavoverstvo nemčurskih naših nasprotnikov, naj nekoliko vrstic iz ovega lista našim bralcem objavimo v dokaz, da povsod, kjer biva Slovenec, je le en glas, da zahteve Čehov so pravične, skozi in skozi ustavne, in da to, kar oni zahtevajo, so tudi zahteve naroda slovenskega, ki ne bode miroval, dokler dobí, kar je njegovega in kar so mu dozda oropali nemčurji.

Pred vsem — piše „Slov. Gosp.“ — tirjajo Čehi, da naj sodniki tam, kder je več Čehov nego Nemcev, česki uradujejo, govorijo, sodijo in pišejo česki. Dalje: českim ulogam se ima česki odgovarjati pri vseh sodnijah do najvišjega sodišča. Dalje zahtevajo, da se vse učilišče v Pragi letos uže tako prenaredi in s českimi profesorji preskrbi, da se bo vsak predmet tudi v češčini razlagal in bodo česki dijaki mogli izpite za doktorstvo delati v materinščini. Jednake so tirjatve gledé na ljudske šole, na gimnazije in realke, kjer je vse tako sedaj uravnano, da je Nemcem na korist, Čehom pa na duševno in gmotno škodo, kajti ljudskih šol imajo Čehi proti Nemcem 500, meščanskih šol pa 30 premalo. Za česke šole plačuje dežela 1 milijon in 285.265, za nemške pa 211.917 gold. več, namreč 1 milijon in 497.182 gold. Slovanov je na Českem 3 milijone in 183.123 duš,